

Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden

Militaire kamer

Uitspraak van 21 juni 2013

K12/0275

Voorzitter: G. Mintjes, lid: mr. H. Stikkelbroeck, militair lid: brigade-generaal (tit.) mr. J.S. van Duurling.

Ongeval op touwhindernisbaan

In het kader van de wachtmeester I-test moet kandidaat met bokshandschoenen aan een touwhindernisbaan nemen. Als hij in een net springt, slaagt hij er niet in zich vast te klemmen en breekt hij zijn enkel op verschillende plaatsen. Beklag tegen sergeant en sergeant-majoor die toezagen op de test en klager bevolen te springen. Geen zware mishandeling: geen (voorwaardelijk) opzet op zwaar lichamelijk letsel. Ook geen zwaar lichamelijk letsel door schuld: beklagden kan niet worden verweten dat bij vaststelling van het programma onvoldoende acht geslagen is op mogelijke gevaren, te minder nu zij op hun ervaring mochten vertrouwen.

(Sr artt. 300, 302, 308; Sv art. 12)

BESCHIKKING

Inzake wachtmeester [...], wonende te [...], bijgestaan door Mr. J.M. Stadd, advocaat te Boxmeer, klager,

tegen

sergeant [beklaagde 1], wonende te [...], bijgestaan door Mr. C.M.H. van Vliet, advocaat te Den Haag,

en

sergeant-majoor [beklaagde 2], wonende te [...], bijgestaan door Mr. T.H. ten Wolde, advocaat te Arnhem, beklagden.

Op 24 augustus 2012 is ter griffie van het hof een klaagschrift binnengekomen van klager. Het klaagschrift richt zich tegen de beslissing van de officier van justitie te Arnhem om tegen beklagde geen strafvervolging in te stellen.

Het hof heeft kennisgenomen van het ambtsbericht van de hoofdofficier van justitie te Arnhem, het schriftelijk verslag van de advocaat-generaal en de overige op deze zaak betrekking hebbende stukken.

Op 17 mei 2013 is de zaak in raadkamer van dit hof behandeld. Bij de behandeling waren klager en beklagden, bijgestaan door hun raadslieden, almede de advocaat-generaal aanwezig. Zij zijn in raadkamer gehoord.

De advocaat-generaal heeft geconcludeerd tot ongegrondverklaring van de klacht.

1. Het beklag

Op 2 maart 2011 heeft klager op de generaal-majoor De Ruyter van Steveninck kazerne te Oirschot een zogenaamde wachtmeester I test afgelegd. Een onderdeel daarvan was dat klager op de touwbaan met bokshandschoenen aan in het toespringnet moest springen. Klager heeft daarbij zijn enkel op meerdere plaatsen gebroken.

Op 21 maart 2012 is de Koninklijke Marechaussee een feitenonderzoek gestart naar bovengenoemd incident. Dit feitenonderzoek is op 15 mei 2012 aan het Openbaar Ministerie regio Arnhem-Zutphen aangeboden

Bij brief van 27 juni 2012 heeft de officier van justitie aan klager laten weten dat uit het onderzoek is gebleken dat er geen individuele aanwijsbare strafrechtelijke gedragingen naar voren komen die wijzen op strafbare feiten, dat het onderzoek wordt gesloten en de zaak administratief zal worden opgelegd.

Op 14 augustus 2012 heeft de Koninklijke Marechaussee geweigerd een aangifte van klager op te nemen ter zake het plegen van mishandeling, zware mishandeling dan wel zwaar lichamenteel letsel door schuld door de beklagden.

2. De beoordeling van het beklag

Klager kan als rechtstreeks belanghebbende worden beschouwd en is derhalve ontvankelijk in zijn beklag.

Naar aanleiding van het incident op 2 maart 2011 heeft de Koninklijke Marechaussee een onderzoek ingesteld en heeft er een feitenonderzoek plaatsgevonden. Uit het feitenonderzoek is gebleken dat de uitvoering van de wachtmeester I test is verlopen volgens het vooraf opge maakte en goedgekeurde draaiboek. Klager heeft uiteindelijk zelf de keus gemaakt om inderdaad in het toespringnet te springen. Daarbij slaagde hij er niet in om met de bokshandschoenen zichzelf in het net te klemmen. Als gevolg hiervan is klager met zijn enkel in het touwnet blijven hangen en heeft daarbij zijn enkel op meerdere plaatsen gebroken.

Het hof is van oordeel dat bij de voorbereiding van de wachtmeester I-test het op alle fronten is misgegaan. Het programma voor de wachtmeester I-test is tijdig aangeleverd bij de CA [compagniesadjutant – Red.]. De CC [compagniescommandant – Red.] vond dat de test een “onderofficiersfeestje” was en vertrouwde de gang van zaken toe aan zijn CA. De CA heeft samen met de [schooladjutant] (SA) inhoudelijk naar het programma gekeken en dit niet afgekeurd of aangepast. De SA zat anderhalve maand op zijn functie en heeft aangegeven dat hij niet goed wist wat van hem werd verwacht. Hij kende het beleid omtrent de wachtmeester I-test niet. Vooraf aan de test heeft niemand die het programma had bedacht of bekeken aangegeven dat de test onveilig of onverstandig zou zijn. Uit het bovenstaande volgt dat geen van de leidinggevendenden zich inhoudelijk met het programma heeft bemoeid en maar zeer marginaal verantwoordelijkheid hebben genomen voor het uit te voeren programma.

Beklaagden hebben aangegeven dat zij elders bezig waren en toen min of meer toevallig werden gevraagd om aanwezig te willen zijn bij de touwhindernisbaan. Voorts is aangegeven dat er in het verleden vaker mensen met bokshandschoenen aan zonder problemen de [touwhindernisbaan – Red.] hebben genomen.

Tijdens de uitvoering van het programma hebben de beklagden in overeenstemming met het programma aan klager opdracht gegeven om met bokshandschoenen aan de touwhiba te

nemen. Klager heeft, zoals ook blijkt uit een met een mobiele telefoon gemaakte video-opname, nadat de opdracht aan hem was gegeven lang getwijfeld om te springen en meerdere keren gevraagd of hij zich in het net mocht rollen. Daarop is hem meermalen te kennen gegeven dat hij gewoon moest springen. Klager heeft uiteindelijk de sprong uitgevoerd, mede omdat hij de druk voelde van de bij de test aanwezige ranggenoten en de verwijten die hij achteraf zou krijgen wanneer hij de sprong niet uit zou voeren. Van de zijde van beklaagden is opgemerkt dat klager de sprong in afwijking van de aangeleerde sprongtechniek heeft uitgevoerd.

Klager wenst vervolging van beklaagden op grond van artikel 300 jo 302 van het Wetboek van Strafrecht dan wel op grond van artikel 308 van het Wetboek van Strafrecht. De vraag die thans gesteld moet worden is of met het geven van die opdracht aan klager de beklaagden opzet hadden op het toebrengen van zwaar lichamelijk letsel of letsel aan klager. Naar het oordeel van het hof kan niet worden gesteld dat beklaagden door de opdracht aan klager te geven de aanmerkelijke kans hebben aanvaard dat klager zwaar lichamelijk letsel dan wel letsel op zou lopen. Van opzet op zware mishandeling dan wel mishandeling van klager is daarom geen sprake.

Voorts dient de vraag te worden beantwoord of de beklaagden in de zin van artikel 308 van het Wetboek van Strafrecht kan worden verweten dat klager het genoemde letsel heeft opgelopen. Uit de feiten en omstandigheden zoals hiervoor omschreven is het hof van oordeel dat in de voorbereiding van de test het een en ander niet volgens de voorschriften is verlopen, maar in de lijn niet voldoende acht is geslagen op de mogelijke gevaarstelling. Dit valt beklaagden niet te verwijten. Het geven van de opdracht overeenkomstig het programma, waarbij de beklaagden hun ervaringen hebben meegenomen in de afweging of de opdracht uit te voeren was, levert naar het oordeel van het hof niet op dat beklaagden aanmerkelijke schuld hebben aan het ingetreden gevolg voor klager of van grove veronachtzaming van hun taken.

Uit het voorgaande volgt dat het beklag kennelijk ongegrond is. Er wordt beslist als volgt.

[Volgt: Afwijzing van het beklag. – Red.]

NASCHRIFT

De feiten in deze zaak kunnen kort worden samengevat. Klager moest in het kader van zijn onderofficiersopleiding de zgn. wachtmeester I-test afleggen. Deze behelsde (onder meer) het nemen van een touwhindernisbaan – naar goed militair gebruik aangeduid als “touwhiba” – waarbij het de kandidaten extra moeilijk gemaakt werd doordat zij bokshandschoenen droegen. Als onderdeel van die hindernisbaan moesten zij in een net springen waarin zij zich moesten vastklemmen; als zij daarin niet slaagden, zouden zij uit het net vallen. Dat gebeurde met klager: met zijn bokshandschoenen kregen zijn handen geen vat op het net, waar hij uit viel. Eén van zijn voeten was echter in het net verstrikt geraakt, zodat klager een meervoudige enkelbreuk opliep.

Het is minder gemakkelijk zicht te krijgen op de regels die de test beheersten. Er was kennelijk een programma voor de test, een vast onderdeel van de opleiding tot onderofficier. Dat programma was geaccordeerd door achtereenvolgens de compagniescommandant (CC), de compagniesadjutant (CA) en de schooladjutant (SA). Geen van deze functionarissen heeft zich erg intensief met het programma bemoeid. De CC had er geen belangstelling voor, getuige zijn kwalificatie van de test als “onderofficiersfeestje”; hij liet vaststelling van het programma daarom aan de CA over. De CA heeft het programma vervolgens conform het aangeleverde concept vastgesteld, zonder er wijzigingen in aan te brengen.

Daarbij werd hij weliswaar geassisteerd door de SA, maar die was pas kort in functie en wist niet wat van hem verwacht werd.

Met de vaststelling dat de betrokken functionarissen het programma niet gewijzigd hebben is echter niet gezegd dat daartoe aanleiding bestond. Dat de test gevaarlijk kon zijn is evident, maar dat is niet abnormaal in het militaire bedrijf. De vraag is of voor de deelnemers aan de test onaanvaardbare risico's verbonden waren, c.q. of CC/CA/SA daarin aanleiding hadden moeten vinden maatregelen te treffen om deze risico's tot aanvaardbare proporties terug te brengen. Het Hof beantwoordt deze kennelijk bevestigend, overwegende dat het "op alle fronten is misgegaan", maar zet niet uiteen in welke opzichten; uit het enkele achterwege blijven van wijzigingen kan dat niet worden afgeleid.

Wat daarvan zij, het beklag richt zich niet tegen de functionarissen die bij de vaststelling van het programma betrokken waren, maar tegen twee onderofficieren die toezagen op de uitvoering ervan. Die waren niet betrokken geweest bij de vaststelling van het programma, en waren min of meer toeval- lig belast met het toezicht op de test. Helemaal vreemd was die hun echter niet; kennelijk hadden zij ervaring met vergelijkbare oefeningen.

Klager vraagt vervolging van de onderofficieren ter zake van primair (zware) mishandeling (art. 300/302 Sr), subsidiair zwaar lichamelijk letsel door schuld (art. 308 Sr). Het Hof verklaart het beklag ongegrond voor zover het gericht is tegen de beslissing de beklagden niet ter zake van (zware) mishandeling te vervolgen: zij hadden zelfs geen voorwaardelijk opzet op het ontstaan van letsel. Daartoe moet immers worden vastgesteld dat de beklagden bewust de aanmerkelijke kans hebben aanvaard dat klager letsel zou bekommen.¹ Hoewel het Hof niet met zo veel woorden overweegt waarom geen voorwaardelijk opzet kan worden aangenomen, moet zijn oordeel berusten op de omstandigheid dat de beklagden de kans op letsel niet aanvaardden. Hun ervaring in aanmerking genomen moeten de beklagden de risico's hebben gekend en de omstandigheid dat deze in het programma van de test niet tot aanvaardbare proporties waren teruggebracht lijkt te impliceren dat de kans op ongelukken als aanmerkelijk gekwalificeerd moet worden.² De beklagden verwachtten – zij het wellicht ook ten onrechte: zie hieronder – dat het wel goed zou gaan.

Volgens het Hof hadden de beklagden echter ook geen schuld aan klagers letsel. Van schuld als bedoeld in art. 308 Sr is sprake als verwijtbare, aanmerkelijke onvoorzichtigheid oorzaak is van het letsel. Het handelen van de dader moet blij geven van aanmerkelijke onvoorzichtigheid en hem moet daarvan een verwijt treffen. Het Hof overweegt dat de beklagden geen verwijt treft, wat impliceert dat hun handelen, c.q. het bevel aan klager – niettegenstaande zijn aarzeling – in het net te springen onder de gegeven omstandigheden als aanmerkelijk onvoorzichtig moet worden gekwalificeerd. Dat

¹ Voorwaardelijk opzet wordt in de regel omschreven als bewuste aanvaarding van een aanmerkelijke kans. De door het Hof gebezigde formulering – 'aanvaarding van de aanmerkelijke kans' – is minder juist, omdat ook in geval van zgn. bewuste culpa kan worden gezegd dat de kans op het verboden gevolg aanvaard wordt, met dien verstande dat de dader (ten onrechte) verwacht dat deze zich niet zal verwezenlijken: aanvaarding ligt dan besloten in de onverschilligheid van de dader wat betreft de gevolgen van zijn handelen. Voor opzet is echter vereist dat de dader deze positief aanvaardt: zelfs zekere wetenschap van de gevolgen zou hem niet weerhouden hebben. Daarop ziet de eis van bewustheid. Vgl. J. de Hullu, *Materieel strafrecht. Over algemene leerstukken van strafrechtelijke aansprakelijkheid naar Nederlands recht*, Deventer: Kluwer 2012, p. 271 e.v., die het normatieve aspect benadrukt en het cognitieve daarom niet doorslaggevend acht.

² Ten overvloede: uit de aard van het gevolg kunnen geen conclusies getrokken worden omtrent de grootte van de kans dat het zal intreden; het moet steeds gaan om een kans die in naar algemene ervaringsregels aanmerkelijk te achten is; HR 25 maart 2003, NJ 2003, 552 m.nt. YB (HIV-I).

verrast niet, gegeven hetgeen het Hof overweegt omtrent de totstandkoming van het programma van de test en in aanmerking genomen dat de beklaagden min of meer toevallig met het toezicht daarop belast waren. Het verwijt dat onaantvaardbare risico's werden genomen treft de functionarissen die bij vaststelling van het programma betrokken waren.

Wel komt dan de vraag op of die omstandigheid degenen die met uitvoering van het programma belast waren zonder meer verschoont. Het gegeven dat hoger in de lijn onvoldoende acht geslagen is op de gevaren waaraan de kandidaten werden blootgesteld, ontsloeg de beklaagden niet van de voorzichtigheid die onder de gegeven omstandigheden van hen gevergd werd. Wat dat betreft doet dit geval denken aan een andere casus die in dit tijdschrift besproken is, en waarin wèl schuld aanwezig geoordeeld werd.³ In die casus was een signaal in strijd met de gebruiksvoorschriften aangelegd, waardoor het ricocheerde en letsel veroorzaakte. De omstandigheid dat verdachte en zijn collega's gewoon waren signalen zo aan te leggen verschoonde hem niet, te minder nu het slachtoffer hem gewaarschuwd had dat het gevaarlijk was.

Helemaal vergelijkbaar zijn de casussen niet. Hoewel de beklaagden het programma kenden, waren de daaraan verbonden gevaren allicht niet evident; dat is anders bij gebruiksvoorschriften voor licht- en geluidssignalen. Als voorschriften van kracht zijn die ertoe strekken de aan een of andere activiteit verbonden gevaren binnen aanvaardbare proporties te houden, moet men eerder op zijn hoede zijn. De vraag welke voorzichtigheid gevergd wordt is dan beantwoord in zoverre de desbetreffende gevaren bij het opstellen van die voorschriften voorzien zijn; wie de voorschriften negeert, heeft in beginsel schuld aan de gevolgen daarvan. Hier staat echter tegenover dat de beklaagden klager bevolen de sprong uit te voeren waarbij hij zijn enkel brak, hoewel klager herhaaldelijk te kennen gaf dat niet goed te durven. Bovendien heeft groepsdruk ontegenzeggelijk een rol gespeeld: het filmen van de oefening met een mobiele telefoon geeft steun aan de veronderstelling dat klager niet wilde afgaan. En dan gaat het niet aan hem tegen te werpen dat hij niet op de aangeleerde wijze sprong: de beklaagden moeten hebben begrepen dat klager de oefening niet tot een goed einde zou brengen. Dat hun geen verwijt treft spreekt niet vanzelf; gegeven de feiten die het Hof heeft vastgesteld had de beoordeling van het beklag anders kunnen uitvallen.

M.M.D.

³ Hof Arnhem | juni 2011, MRT 2014, p. 78-84 m.nt. MMD.